

KULTUREN ÄR VÅRT ÖDE

FAREED ZAKARIA

– Personligen är jag övertygad om att vi skulle ha ett bättre system om vi gav varje man över 40 år, som har en familj, två röster, eftersom det är troligt att han är mer aktsam då han också röstar för sina barn. Det säger Lee Kuan Yew i en *Foreign Affairs*-intervju som SvT låtit översätta. Detta är den första av fem artiklar i detta nummer om *Det Asiatiska Undret*.

Singapores BNP per capita är idag högre än dess förra kolonisations-ers, Storbritannien. Det har världens mest trafikerade hamn, den tredje största kapaciteten för oljeraffinering och är huvudcenter för global produktion och serviceindustri. Den är förändringen från fattigdom till välstånd har skett inom en generation. 1965 rankades Singapore ekonomiskt som Chile, Argentina och Mexiko; idag är dess BNP per capita fyra eller fem gånger större.

Singapores Lee Kuan Yew lyckades med den här mirakulösa förvandlingen i Singapores ekonomi, medan han behöll fast politisk kontroll över landet; Singapores regering kan bäst beskrivas som en milt auktoritär regim, och tidvis inte så mild. Han var Singapores premiärminister från dess självständighet 1959 (det

blev del av en federation med Malaysia 1963 men uteslöts 1965) till 1990, då han tillät sin ställföreträdare att efterträda honom. Han är nu "Senior Minister" och utövar fortfarande ett enormt inflytande och makt i landet. Alltsedan sin avgång har Lee givit sig in på en annan sorts karriär som en slags lärd man av världsklass, som luftar sina åsikter på ett oförsiktigt, rättframt sätt. Och de åsikter han ofta lägger fram, handlar om den amerikanska typen av demokrati och dess faror. Han reser ofta till ostasiatiska huvudstäder från Beijing till Hanoi till Manila, och ger råd om hur man skall nå ekonomisk tillväxt medan man behåller politisk stabilitet och kontroll. Det är en formel som de regerande eliterna från dessa länder är ivriga att lära sig.

Fareed Zakaria: Vid kalla krigets slut blev många amerikaner förvånade att höra växande kritik mot deras politiska och ekonomiska och sociala system från eliter i Ostasien, vilka ansågs hårdnackat

.....
 Detta är ett utdrag ur en översättning av Fareed Zakaria's intervju med Lee Kuan Yew i *Foreign Affairs*, 1994. Översättningen är gjord av Gabriella Sahlin.

proamerikanska. Vad är, enligt Er uppfattning, felet med det amerikanska systemet?

Lee Kuan Yew: Det är inte min sak att tala om för folk vad som är felet med deras system. Det är min sak att säga till människor att inte urskillningslöst pracka sina system på samhällen i vilka de inte kommer att fungera.

Öppenhet och pålitlighet

Fareed Zakaria: Men ser Ni inte USA som en modell för andra länder?

Lee Kuan Yew: Som östasiat som tittar på USA, finner jag tilltalande och ej tilltalande drag. Jag tycker till exempel om de fria, enkla och öppna relationerna mellan människor oavsett social status, etnicitet, eller religion. Och de saker som jag alltid har beundrat hos USA, i motsats till det kommunistiska systemet, beundrar jag fortfarande: en viss öppenhet i diskussionen om vad som är bra eller dåligt för samhället; pålitlighet hos offentliganställda; inget av den sekretess och terror som är kännetecknande för kommunistiska regimer.

Välordnad frihet

Men som ett totalt system, finner jag vissa delar av det fullkomligt oacceptabla: vapen, droger, våldsbrott, lösdriveri, sammanfattningsvis förfallet av ett civiliserat samhälle. Utvidgningen av individens rätt att uppföra sig eller missköta sig som hon behagar har skett på bekostnad av ett ordnat samhälle. I öst är den huvudsakliga strävan att ha ett välordnat samhälle så att alla kan ha maximalt utbyte av sin

frihet. Den här friheten kan bara existera i en organiserad stat och inte i ett naturtillstånd av stridigheter och anarki.

Låt mig ge er ett exempel som innefattar hela skillnaden mellan USA och Singapore. USA har ett allvarligt drogproblem. Hur löser man det? Man åker runt i världen och hjälper andra anti-narkotikaorgan att försöka stoppa leverantörerna. Man betalar för helikoptrar, agenter och så vidare. Och när man blir provocerad, griper man Panamas president och för honom till rättegång i Florida. Singapore har inte det valet. Vi kan inte åka till Burma och tillfångata krigsherrar. Vad vi kan göra är att lagstifta så att en tulltjänsteman eller polis som ser någon i Singapore uppföra sig misstänkt, vilket kan föranleda honom att misstänka att personen är drogpåverkad, kan kräva att personen lämnar ett urinprov. Om provet visar sig innehålla droger, skickas personen omedelbart för behandling. Om man gjorde så i USA skulle det innebära kränkning av individens rättigheter och man skulle bli stämd.

Individens okränkbarhet

Det var intressant att höra Colin Powell när han var ordförande för *the Joint Chiefs of Staff* (den amerikanska högsta militärledningen), då han sade att militären följde vårt exempel; när en rekryt skriver in sig, går han med på att bli testad. Jag skulle kunna tänka mig att det här är ett ganska effektivt sätt att ta itu med det hemiska drogproblem ni har. Men idén om individens okränkbarhet har blivit en

trossats. Och ändå verkar ingen ha något emot att armén tillfångatar ett annat lands president och tar med honom till Florida och fängslar honom. Jag finner det obegripligt. Och i vilket fall kommer den här inställningen inte att lösa USAs drogproblem. Med Singapores tillvägagångssätt kanske vi inte löser problemen, men vi kommer att minska dem väsentligt, vilket vi redan har gjort.

Fareed Zakaria: Skulle det vara rätt att säga att Ni beundrade USA mer för 25 år sedan? Vad gick fel enligt Er åsikt?

Moralisk medvetenhet

Lee Kuan Yew: Ja, saker har förändrats. Jag skulle våga en gissning att det har mycket att göra med erosionen av ett samhälles moraliska grund och minskningen av personligt ansvar. Den liberala, intellektuella tradition som utvecklades efter andra världskriget hävdade att människan hade kommit till det perfekta stadiet där alla skulle ha det bättre om de var tillåtna att göra vad de ville och blomstra. Det har inte fungerat och jag tvivlar på att det kommer att göra det. Vissa grundläggande drag när det gäller den mänskliga naturen förändras inte. Människan behöver en viss moralisk medvetenhet om rätt och fel. Det finns något som kallas ondska, och det är inte resultatet av att man är ett offer för samhället. Man är helt enkelt en ond människa, benägen att begå onda handlingar, och man måste stoppas från att göra det. Västerlänningar har övergivit den etiska grunden för samhället, i tron att alla problem kan lösas av

en bra regering, något som vi i öst aldrig har trott vara möjligt.

Fareed Zakaria: Är en sådan fundamental kulturväxling oåterkallelig?

Lee Kuan Yew: Nej, det är pendelns svängande. Jag tror att den kommer att svänga tillbaka. Jag vet inte hur lång tid det kommer att ta, men det finns redan en motreaktion i USA – mot misslyckad socialpolitik, som har resulterat i att människor urinerar offentligt, i aggressivt tiggande på gatorna, och socialt förfall.

Vive La Difference

Fareed Zakaria: Finns det någon motsägelse mellan Er roll som politiker och Er nya roll som intellektuell, som uttalar sig i alla frågor? Som politiker vill Ni ha USA som en stark jämvikt i regionen, ett land som är fruktat och respekterat över hela världen. Som intellektuell väljer Ni dock att uttala er kraftfullt mot den amerikanska modellen på ett sätt som måste underminera USAs trovärdighet utomlands.

Lee Kuan Yew: Det där är befängt. Det sista jag skulle vilja göra är att underminera amerikans trovärdighet. USA har varit ovanligt i världshistorien, som den enda innehavaren av makten – kärnvapnet – och den enda regeringen i världen som inte var påverkad av krigsskador medan andra var i ruiner. Vilken gammal och etablerad nation som helst skulle ha säkrat sin ledarställning så länge de hade kunnat. Men USA föresatte sig att sätta sina besegrade fiender på fötter, för att avvärja en ond makt – Sovjetunionen –

och fick till stånd teknologisk förändring genom att generöst och oförbehållsamt överföra teknologi till européer och japaner, vilket möjliggjorde att de inom 30 år blev USAs utmanare. Det saknar motstycke i historien. Det fanns en viss andlig storhet, född ur rädsla för kommunism samt amerikansk idealism, som framkallade den. Men det innebär inte att vi alla beundrar allting i USA.

Låt mig vara uppriktig; om vi inte hade haft Väst som ledde oss, skulle vi inte ha kommit ur vår bakåtsträvan. Vi skulle ha varit en efterbliven ekonomi med ett efterblivet samhälle. Men vi vill inte ha alla delar av väst.

Den Asiatiska modellen

Fareed Zakaria: Ni säger att Ert verkliga bekymmer är om det här systemet prackas på andra samhällen eftersom det inte kommer att fungera där. Finns det en annan genomförbar modell för utveckling? Finns det en "asiatisk modell"?

Lee Kuan Yew: Jag tror inte att det finns en asiatisk modell som sådan. Men asiatiska samhällen är annorlunda än västerländska. Den fundamentala skillnaden mellan västerländska begrepp om samhälle och regering och ostasiatiska begrepp är att österländska samhällen tror att individen existerar i sammanhanget av sin familj. Hon är inte primitiv och enskild. Familjen är en del av storfamiljen, sedan kommer vänner och samhället i en vidare bemärkelse. Regimens ledare försöker inte tillhandahålla vad familjen bäst kan tillgodose.

Huxleyansk livssyn

I Väst, speciellt efter andra världskriget, kom regeringen att ses som så framgångsrik att den kunde uppfylla alla krav som i mindre moderna samhällen infrias av familjen. Det här synsättet uppmuntrade alternativa familjer, ensamma mödrar till exempel, i tron att regeringen kunde tillhandahålla ett stöd som ersättning för en fadersfigur. Det här är en djärv Huxleyansk livssyn, men en som ostasiater skyggar för. Jag skulle vara rädd för att experimentera med den. Jag är inte säker på vilka konsekvenserna är, och jag tycker inte om de konsekvenser som jag ser i Väst. Denna syn delas av många i Ostasien. Det är inte så att vi inte har ensamma mödrar här. Vi är också fängade i samma sociala problem av förändring när vi utbildar våra kvinnor och de blir ekonomiskt oberoende och inte längre behöver stå ut med olyckliga äktenskap. Men det finns en stor oro när vi bryter upp från de beprövade normerna, och den beprövade normen är familjenheten. Den är samhällets byggsten.

Familjen grundläggande

Det finns en liten kinesisk aforism som innefattar den här synen: *Xiushen qijia zhiguo pingtianxia*. *Xiushen* betyder se om dig själv, bilda dig, gör allt för att vara nyttig; *Qijia*, se om familjen, *Zhiguo*, se om ditt land; *Pingtianxia*, allt är fridfullt under himlen. Vi har ett helt folk som är fördjupade i denna tro. Mitt barnbarn har namnet *Xiu-qi*. Min son valde ut de två första orden för att lära sin dotter att se

om sin familj. Det är det grundläggande begreppet för vår civilisation. Regimer kommer, regimer går, men det här varar. Vår bas av självtillit. I väst idag gäller motsatsen. Regeringen säger: ge mig folkets mandat och jag kommer att lösa samhällets alla problem.

Fareed Zakaria: Vad skulle Ni göra istället, för att ta itu med USAs problem?

Lee Kuan Yew: Vad skulle jag göra om jag var amerikan? Först och främst måste man ha ordning i samhället. Vapen, droger och våldsbrott går hand i hand och hotar den sociala ordningen. Efter det kommer skolorna; om man har våld i skolorna har man ingen utbildning, så det måste rättas till. Sedan måste man utbilda ordentligt och träna en hel generation till skickliga, intelligenta, kunniga människor som kan vara produktiva. Jag skulle börja med det fundamentala, och arbeta med individen och titta på henne i sammanhanget av hennes familj, hennes vänner, hennes samhälle. Men västerlänningar säger jag fixar allt på toppen. En magisk formel, en storslagen plan. Jag ska vifta med ett trollspö och allting kommer att ordna sig. Det är en intressant teori men inte en bevisad metod.

Tillbaka till det fundamentala

Fareed Zakaria: Ni är mycket skeptisk till regeringens förmåga att lösa djupare sociala problem. Men Ni har mer förtroende, helt säkert än många amerikaner har, för regeringens förmåga att främja ekonomisk tillväxt och teknologiskt avancemang. Är inte det här en motsägelse?

Lee Kuan Yew: Nej. Vi har fokuserat oss på det fundamentala i Singapore. Vi använde familjen för att öka den ekonomiska tillväxten, tog hänsyn till en persons ambitioner och familj i vår planering. Vi har till exempel försökt förbättra genom utbildning. Regeringen kan skapa en miljö i vilken folk kan leva lyckligt och nå framgång och uttrycka sig, men i slutändan är det vad människor gör med sina liv som avgör ekonomisk framgång eller misslyckande. Återigen, vi var lyckosamma nog att ha den här kulturella bakgrunden, tron på sparsamhet, hårt arbete, barnlig hängivenhet och lojalitet till storfamiljen, och framför allt, respekten för lärdom och kunskap.

Och sedan?

Det finns naturligtvis en annan orsak till vår framgång. Vi har kunnat skapa ekonomisk tillväxt eftersom vi underlättade vissa förändringar när vi förändrades från ett jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle. Vi hade fördelen att veta vad slutresultatet skulle bli genom att titta på Väst och senare, Japan. Vi visste var vi var, och vi visste vart vi måste gå. Vi sade till oss själva, "Låt oss skynda, låt oss se om vi inte kan komma dit fortare". Men snart kommer vi att stå inför en annan situation. Inom en nära framtid, kommer vi alla att komma till Japans nivå. Vart går vi sen? Hur skyndar vi att komma dit när vi inte vet vart vi är på väg? Det blir en ny situation.

Fareed Zakaria: Det finns människor som säger att den asiatiska modellen

är alltför stel för att kunna anpassa sig väl till förändring. Sociologen Mancur Olson argumenterar för att nationellt förfall är den mest fundamentala orsaken till skleros – stelheten hos intressegrupperna, företagen, arbetskraften, kapitalet och staten. Ett amerikanskt system som är flexibelt, bygger på *laissez-faire* och som anpassar sig konstant, passar bättre för den kommande eran med snabba förändringar, än en regeringsstyrd ekonomisk politik och ett konfucianskt värderingssystem.

Livflotte

Lee Kuan Yew: Det är en optimistisk och tilltalande livsfilosofi, och jag hoppas att den kan bli sann. Men om man tittar på samhällen i tusenåriga perspektiv finner man vissa grundläggande mönster. Den amerikanska civilisationen från och med pilgrimsfäderna och framåt kännetecknas av optimism och framväxten av ett organiserat styre. Kinas historia handlar om dynastier som rest sig och fallit, om samhällens tilltagande och avtagande. Och genom all den turbulensen, har familjen, storfamiljen, klanen, tillhandahållit en slags livflotte för individen. Civilisationer har kollapsat, dynastier har svepts iväg av erövrande horder, men den här livflotten gör det möjligt för civilisationen att fortsätta och att komma till dess nästa fas.

Överleva

Ingen här tror verkligen att regeringen kan sörtja för alla omständigheter. Regeringen själv tror det inte. Vid en ultimät

kris, till och med vid jordbävningar och tyfoner, är det dina förhållanden till andra människor som hjälper dig igenom. Så teserna du citerar, att regeringen alltid är kapabel att återskapa sig själv i nya former och skepnader, har inte påvisats i historien. Men familjen, och det sätt på vilket förhållanden människor emellan är skapade, ökar chanserna att överleva för dess medlemmar. Det har prövats under tusentals år i många olika situationer.

Framgångskulturen

Fareed Zakaria: En nyckelingrediens för nationell ekonomisk framgång i det förflutna har varit en innovations- och experimentkultur. Venedig, Holland, Storbritannien, USA, centrala platser för tillväxt och rikedom, hade alla en atmosfär av intellektuell frihet i vilken nya idéer, teknologier, metoder och produkter kunde uppstå. I ostasiatiska länder ser dock regeringen skeptiskt på ett öppet och fritt rörligt intellektuellt klimat. Om vi lägger alla typer av mänskliga rättighetsfrågor åt sidan, som naturligt kommer upp här, skapar det ett produktivetsproblem?

Sprider sig snabbt

Lee Kuan Yew: Intellektuellt sett låter det som en rimlig slutsats, men jag är inte säker på att saker och ting fungerar så här. Japanerna, till exempel, har inte varit alltför misslyckade med att skapa nya produkter. Jag tror att om regeringar är medvetna om Era teorier och om behovet att utprova nya områden, att bryta sig

ut ur existerande format, kan de motverka trenden. Ostasiater, vilka alla delar en tradition av hård disciplin, respekt för läraren, att inte säga emot läraren och att lära sig utantill, måste se till att det finns det här på måfå intellektuella sökandet efter nya teknologier och produkter. Hur som helst, i en värld där ekonomisk kommunikation är ögonblicklig, kan jag inte se någon släpa efter. Vadhelst nytt som händer sprids snabbt, vare sig det är ledningsförmåga eller någon ny livsstil.

Fareed Zakaria: Håller Ni med Världsbankens rapport om ostasiatisk ekonomisk framgång, som enligt min tolkning har dragit slutsatsen att alla regeringar som lyckades, fick rätsida på det fundamentala – de uppmuntrade sparande och investeringar, höll inflationen låg, sörjde för hög kvalitetsutbildning. För att förklara dessa länders extraordinära ekonomiska tillväxt, var knåpandet med industripolitik här och målinriktat sökande efter sektorer där, inte så avgörande som de här grundläggande faktorerna var.

Lee Kuan Yew: Jag tror att Världsbanken hade ett svårt arbete. Den var tvungen att analysera dessa mycket, mycket komplexa processer. Men det finns kulturella faktorer i rapporten som har berörts helt lätt, men som förtjänade mer tyngd. Det skulle ha gjort det till en mer komplex studie och av mindre universell karaktär, men det skulle ha varit mer exakt, genom att förklara skillnaderna mellan till exempel Filippinerna och Taiwan.

Ostasiatisk medelklass

Fareed Zakaria: Kulturen är måhända viktigt, men den ändras ju. Den asiatiska "modellen" kanske visar sig vara ett övergående fenomen. Trots allt gick ju också västländerna igenom en period under 19:e och 20:e århundradet då de var kapitalistiska och hade begränsat deltagande i demokratin. Eliter oroade sig då – liksom Ni gör idag – att "alltför mycket" demokrati och "alltför många" rättigheter för individen skulle destabilisera social ordning. Men då dessa samhällen moderniserades och då ekonomisk tillväxt spreds till samhällets alla delar, förändrades mycket. Håller inte Ostasien på att ändras på grund av en växande medelklass som kräver inflytande över sin egen framtid?

Funktionsstörningar

Lee Kuan Yew: Ostasien är under akut förändring. Vi är jordbrukssamhällen som har industrialiserats på en eller två generationer. Det som hände i Väst under 200 år eller mer händer här på ungefär 50 år eller mindre. Allt är hoppresat och intryckt i en mycket liten ram, så det är givet att det kommer bli rubbningar och funktionsstörningar. Om man tittar på de snabbt växande länderna – Korea, Thailand, Hong Kong och Singapore – kan man se ett anmärkningsvärt fenomen: religionens ökning. Koreaner har vänt sig till kristendomen i stort antal, 25 procent, tror jag. Det här är ett land som aldrig koloniserades av en kristen nation.

De gamla sedvänjorna och religionerna – förfadersdyrkan, shamanism – är inte längre helt tillfredsställande. Det finns ett sökande efter högre förklaringar av människans syfte, om varför vi är här. Det här är förenat med perioder av mycket stress i samhället. I Japan finner man att varje gång man går igenom en stressperiod, dyker nya sekter upp och nya religioner sprider sig snabbt. I Taiwan – och även i Hong Kong och Singapore – ser man en ökning i antalet tempel; konfucianska tempel, taoistiska tempel och många kristna sekter.

Västerniserade

Vi är alla mitt i en väldigt snabb förändring och på samma gång trevar vi alla efter ett mål som vi hoppas kommer att vara identifierbart med vårt förgångna. Vi har lämnat det bakom oss och det finns en underliggande ängslan att det inte kommer att finnas något kvar av oss som är del av det gamla. Japanerna har löst det här problemet till viss del. Japan har blivit ett industriellt samhälle, medan det har bestått huvudsakligen japanskt i dess relationer mellan människor. De har industrialiserat och släppt några av sina feudala värderingar. Taiwanerna och koreanerna försöker göra detsamma. Men hurvida de här samhällena kan bevara sina grundvärderingar och göra den här övergången är ett problem som endast de själva kan lösa. Det är inte något amerikaner kan lösa åt dem. Därför finner man människor som är oemottagliga för tanken att bli västerniserade. Modernise-

rade, ja, i den meningen att de har accepterat vetenskapens och teknikens oundviklighet och den förändring i livsstil det för med sig.

Fareed Zakaria: Men kommer inte de här ekonomiska och tekniska förändringarna att producera förändringar i människors tankesätt?

Stressperioder

Lee Kuan Yew: Det är inte bara tankesättet som skulle behöva förändras utan hela systemet av värderingar. Låt mig ge Er en anekdot som bevis på detta. Många kinesiska familjer i Malaysia emigrerade under stressperioder, till exempel under rasupplöpet i Malaysia på 60-talet, och slog sig ner i Australien och Kanada. Detta gjorde de för sina barns skull, så att de skulle få en bättre utbildning i det engelska språket, eftersom Malaysia då höll på att byta till malaj som sitt officiella språk. Barnen växte upp, nådde de sena tonåren och flyttade hemifrån. Och plötsligt upptäckte föräldrarna det meningslösa i hela övningen. De hade givit sina barn en modern utbildning i engelska språket och under processen förlorat sina barn helt och hållet. Det var en tillnyktrande erfarenhet. Något lite mindre dramatiskt håller på att hända i Singapore nu, eftersom vi inte uppfostrar våra barn under samma omständigheter som vi växte upp i.

Fareed Zakaria: Men de här barnen tar till sig influenser som är annorlunda jämfört med Din generation. Er säger att både kunskap, livsstilar och kultur sprids

snabbt i den här världen. Kommer inte tanken om demokrati och individens rättigheter också att spridas?

Lee Kuan Yew: Låt oss inte börja debattera semantik. Regeringssystemet i Kina kommer att förändras. Det kommer att förändras i Korea, Taiwan, Vietnam. Det är under förändring i Singapore. Men det kommer inte att sluta som de amerikanska, brittiska, franska eller tyska systemen. Vad är det vi alla söker? Ett slags styre som är bekvämt, därför att det sörjer för våra behov, inte är förtryckande, och maximerar våra möjligheter. Och vare sig man har en man-en röst, eller vissa män-en röst, eller andra män-två röster, är det de formerna som borde utarbetas. Rent intellektuellt är jag inte övertygad om att en man-en röst är det bästa. Vi använder systemet därför att britterna efterlämnade det till oss och vi har inte haft behov att utmana det. Men personligen är jag övertygad om att vi skulle ha ett bättre system om vi gav varje man över 40 år, som har en familj, två röster, eftersom det är troligt att han är mer aktsam eftersom han också röstar för sina barn. Det är mer troligt att han röstar seriöst än en nyckfull, ung man under 30. Men vi har inte funnit det nödvändigt än. Om det skulle bli nödvändigt skulle vi göra det. På samma sätt; så snart en person har fyllt 65, så är det ett problem. Mellan åldrarna 40 och 60 vore idealiskt, och vid 60 skulle de gå tillbaka till en röst, men det skulle vara svårt att ordna.

Är Europas förflutna Asiens framtid?

Fareed Zakaria: Låt mig växla till ett annat spår och ställa Er några frågor om det internationella klimatet i Ostasien. Den del av världen ni lever i erfar den sorts tillväxt som Västvärlden har erfarit under de senaste 400 åren. Väst har inte bara varit världens stora producent av välfärd i fyra århundraden, det har även varit världens stora producent av krig. Idag är Ostasien platsen för stor och obalanserad tillväxt, med flera nya uppåtgående krafter nära varandra, många med olika politiska system, historiska motsättningar, gränsdispyter och allt detta med ett ständigt ökande antal vapen. Borde man se på det här och fråga sig om Europas förflutna kommer att bli Ostasiens framtid?

Lee Kuan Yew: Nej, det är alltför simplistiskt. En orsak till varför tillväxten troligen kommer att vara många år i Ostasien – och det här är bara en gissning – är att Ostasiens folk och regeringar har lärt sig en ordentlig läxa om krigets brutalitet och destruktivitet. Inte bara fullskaliga krig som i Korea, men gerillakrig som i Vietnam, i Kambodja och i djunglerna i Malaysia, Thailand, Indonesien och Filippinerna. Vi vet alla att ju mer man dras in i konflikt, desto fattigare och desperatare blir man. Besök Kambodja och Vietnam: världen bara gick dem förbi. Den läxan kommer man att minnas väldigt länge, åtminstone så länge den här generationen lever.